

UN LITORAL PERDUT. DEL CAP DEL RIU AL REMOLAR

Josep Camps
26 de maig de 2000

Res és el que era, si parlem de la franja de costa del Prat de Llobregat. Hauria de dir també que no hem perdut només un litoral sinó que n'hem perdut molts, moltíssims, a causa de la dinàmica mutabilitat i variabilitat de l'indret. Tots, però, van existir abans que la insostenible pressió urbanística i d'infraestructures anés rossegant i desfigurant l'equilibri natural, agrícola i humà que va existir. Era un llegat dels nostres avantpassats i que, malauradament, les institucions, les administracions no han sabut preservar per a les futures generacions que vindran.

Com a precedent al nostre recorregut, del cap del riu al Remolar, dos excursionistes, van recórrer el 1882 aquesta franja de costa. Van sortir del portal de Santa Madrona de bon matí i van arribar al vespre a l'estació de Gavà. Aquests dos excursionistes barcelonins, Pere Doria i Heribert Barallat, van escriure la seva impressió d'aquests baixos del Prat de Llobregat i que recull el llibre "El Nucli Antic escriu". Us llegiré la seva impressió de 1882 que podeu trobar al capítol "excursió per la platja".

"Excursió fatigosa en caminar durant 3 hores sobre la flonja arena del mar. Era desaconsellable la visita per terra segons els pràctics, a causa dels molts bassals y riuets que, com a desviació dels estanys, s'hi troben; a més dels grans arbustos que hi creixen y que tot sovint tanquen el pas del viatger, ficant-lo en un veritable laberint.

Aquesta circumstància y la carència de grans pinedes, malgrat alguns petits oasis de vegetació, són insuficients per assegurar la comoditat de la travessia, cosa que fa que la caminada tingui els honors d'una travessia per les platges africanes. Els estanys actuals se recomanen més com a element de fantasia, que com a curiositat geogràfica".

Una vegada vist aquest precedent del recorregut pel litoral, entrarem nosaltres a fer-lo. Al marge del nucli urbà del Prat, el municipi estava dividit administrativament, ja ben documentat en el segle XVII, en 3 districtes:

Ribera : A la part alta del terme i proper a la riba del curs fluvial. Sense limitar al mar. Linda amb la marina agrícola del terme de Sant Boi. Tenia un meandre al riu a l'alçada de Cornellà que va ser desviat l'any 1986-87.

Buferà : A la part baixa i sud-oest del terme (ponent). Aniria de l'estany de l'illa cap el del Remolar. Bufera, mot d'origen àrab, vol dir "mar quiet" i semblaria designar les aigües de l'estany de l'Illa, format cap el segle XVI per una riera. Del segle XIX en endarrera l'estany de l'Illa tenia la toponímia de Bufera. Es conserva el nom de carretera de la Bufera. Com analogia Bufera ens fa recordar l'Albufera de València.

Bunyola : A la part baixa i Sud-est del terme, la més propera al tram final de riu i desembocadura (llevant). El mot sembla una evolució del mot medieval Banyols, que vol dir llacs (recordeu Banyoles i el seu famós llac).

El nostre recorregut se centrarà en els districtes de Bunyola i de Bufera.

“Mentre es comentava un mapa dels baixos del terme dels anys 20, un escarabat passejava per sobre del projector, l’ombra del qual es reproduïa a la pantalla, cosa que la nodrida concurrència va relacionar amb l’ecologia”

Del cap del riu, la desembocadura, cap a ponent hi havia un seguit **d’estanys**.

La **Messeguera** que es va considerar dessecat cap a l’any 1922. Hi ha persones, però, que encara el recordaven com era el cas de Jaume Parés de Cal Messeguer. L’estany de la Podrida que podria ser del segle XIX. Hem de dir que els estanys com més pròxims a la desembocadura són més recents i com més allunyats de la desembocadura són més antics. L’estany de l’**Arana**, ara desaparegut, malgrat que ara n’hi ha un altre. Travessant la carretera de la Bunyola o carretera Fonda, trobaríem la **Magarola** que era un antic estany que formava part de la Ricarda. També l’estany de la **Ricarda** formada per diferents dits del riu cap el segle XVIII. L’**Illa** el va formar una riera que sortia del Meandre de Cornellà fins l’estany de l’Illa que antigament es deia Bufera.

L’aparició d’una illa al mig de l’estany pot ser va donar peu a aquest nom que al segle XIX ja el trobem amb el nom de l’estany de l’Illa. I, el més antic de tots, el que té més maresmes, és l’estany del **Remolar** que el formaria cap el segle XI un altre braç del riu que sortiria aproximadament del pont del carrilet de Sant Boi.

També comentaria el **camí de València** que sortint del Garraf va per Castelldefels, Gavà, Viladecans, per Can Sabadell el camí Ral entroncaria amb el camí més meridional de València on hi ha tot un ragitzell, una plèiade de masies, que passant per Cal Monés, baixaria fins el camí de la Bufera fins l’estany de l’illa. El camí de València a través de guals travessava el riu i anava cap a Barcelona. Aquest seria el camí més meridional de la carretera antiga de València.

Ferran Puig va inaugurar el primer pont sobre el Llobregat (1873) El substituï un altre pont el 1929. Abans calia fer-ho en barca de peatge o fer-ho pels guals, trams del llit fluvial en què l’aigua que hi circula és prou baixa i tranquil·la i el fons prou bo, generalment de graves i sorres, perquè un adult hi pogués passar caminant sense mullar-se massa o a cavall. En èpoques seques permetien creuar el riu fàcilment.

Al Prat hi havia els guals d’en Parellada, Cal Mosso (districte de Ribera, riu amunt del pont de l’autovia de Castelldefels), Cal Saio (camí de cal Saio, proper al cementiri vell) i can Remena (el més proper a mar). Una finca amb 3 cases de l’antiga finca Llinàs que havia pertangut a l’Hospitalet i una d’aquestes cases va tenir un masover que va portar i conservar el nom de Can Remena i que va donar nom al gual que seguia el camí Antic de València.

També tenim tota la franja de costa que és d’uns 8,12 Km. Notem el retrocés de la línia de costa perquè el riu aporta cada cop menys sediments; les marees que van de nord-est

a sud- oest van emportant-se la sorra cap a ponent, etc. La platja era molt més enorme que la que hi ha ara perquè hi havia grans tendals de sorra, arenals, dunes que el vent anava modificant. Per això es va plantar les pinedes de pi pinyoner per anar frenant i evitar que envaïssin els conreus.

Els dos districtes, el de Bunyola i el de Bufera, tenien un **patrici** que van aconseguir transformar aquestes zones; de zones improductives, ermes, de difícil conreu a zones dessecades, que les aigües d'escorriment poguessin sortir cap a mar i evitar l'estancament i els possibles focus de febres palúdiques. Aquest dos grans patricis són els noms dels dos carrers que surten de la plaça de la Vila cap el sud; és a dir, el carrer **Ferran Puig** que abans de 1912 era el carrer de la Bunyola que tirava avall cap a les terres de la Bunyola.

El carrer **Jaume Casanovas** i la seva prolongació carretera de l'Aviació anava tirant cap a can Moles, can Nenu i la Colònia Casanovas fins arribar a la zona de la Volateria. En Jaume Casanovas va néixer al Prat, era de cal Gravat, va anar a Cuba i sembla que, a través del comerç, es va enriquir. En tornar va comprar aquestes terres bastant ermes i improductives que les va transformar, dessecant i les millorar des del punt de vista de la producció agrícola. Semblaria que les terres de la Bunyola serien més productives que les de la Bufera, on havia també menys densitat de masies.

Si miréssim des de la **desembocadura cap a l'Hospitalet**, veuríem llocs com Cal Monjo que a cavall de segle entre el XIX i el XX hi havia una pagesa que era una de les últimes que acostumava a vestir en gipó que era una jaqueta molt cenyida al cos, típica de la pagesia catalana, que tenia el coll rodó, les mànigues de pernil amb unes monyequeres, i estret de cintura. Aquesta senyora de cal Monjo tenia fama a través de la tradició oral de que anava fins i tot armada; acostumava a jugar a cartes amb els carreters.

També a l'altre cantó del riu, a l'Hospitalet, hi havia hagut un bar anomenat ca l'Anguilero que era famós pels menjars d'anguiles i els sucs de la cocció d'aquestes. Una altra particularitat de l'altre cantó del riu seria el barri de pescadors dels arteros. A prop de la farola, hi havia unes cases, barraques, on hi vivien uns pescadors que els pagesos els hi deien els arteros. Eren gent que es dedicaven a pescar però en èpoques de temporals, llevantades, no podien sortir, fet que els desabasteixia. No tenien productes per vendre ni per menjar. Tenien fama de ser molt astuts, vius, i d'anar a pispar pels camps. Inclòs, pagesos d'aquesta zona responien per defensar els productes del seus conreus a escopetades. Això, és un recull de la tradició oral que encara he pogut anotar.

Des del cap del riu veuríem l'esvelta i blanca figura del **far**, inaugurat el desembre de 1982 a 320 metres de la línia de costa que sempre ha anat retrocedint i ja cap els anys 60 l'aigua de mar la fregava. Si va fer un espigó d'enormes pedres que defensen el far dels embats de les ones.

També des de la desembocadura veuríem el curs del riu, acompanyat d'arbres, de salzeredes. Al mar veuríem el salt de llíseres i altres peixos (congre, moll, etc). Veuríem així mateix l'extensió de les dunes, dels tendals, de tota l'extensa zona de sorres. La part de les marees, és a dir, la zona humida de la platja per l'embat de les ones, i la zona seca on no hi arriben les onades, metres i metres de sorra, inclòs amb vegetació, que el vent aniria modificant. Podríem veure en aquesta part de la Bunyola,

la xarxa d'escorriment d'aigües en pluvials o corrodors que serien més fondes que la xarxa de recs pel regadiu dels camps. Els conreus de diferents tipus i depenents de l'època de l'any. I, com no, la forma de colonització de l'indret que serien les masies o cases de pagès. Pels anys 20 també veuríem les pinedes de cal Pi de l'Olla o de cal Beites.

Després de la desembocadura, la primera masia que trobaríem és **cal Truco**, construïda en 1920 i enderrocada el 1996. Va sobreviure 70 i escaig anys. Testimoni mut de la invasió del mar cap a terra. Als anys 40 es van assentar indigents en els paratges erms de davant de cal Truco. La masia va arribar a ser un “merendero”, un bar de platja, cap els anys 70 i que no va reeixir. Hi havia fins i tot una línia d'autobús que funcionava els diumenges i festius de l'estiu. I poca cosa més diré avui sobre cal Truco.

A poc més d'1 Km del cap del riu haguéssim trobat **l'estany de la Messeguera**, davant de les masies de Cal Patrici i Cal Messeguer. La Messeguera va desaparèixer pels volts de l'any 1922 a causa de les ordres de la diputació. La Junta de Sanejament va ordenar que tots els estanys fossin dessecats si no es podia garantir la sortida a mar de les seves aigües a l'objecte d'evitar l'estancament de l'aigua i la proliferació del paludisme.

Cal Patrici és una altra casa de camp que tenia un aspecte exterior de fortificació. Tenia un aspecte de estar tancada sobre sí mateixa. Davant la façana estava el pati amb pou i una pica rectangular per abeurar els animals. Enderrocada a mitjans del anys setanta, 1974. Tenia un mirador, com altres cases properes al mar, que sobresurt de la construcció amb varies vivendes pels masovers. Una estança més elevada volia dir menys humitat i més importància social. Fou una de les últimes masies en utilitzar bous com animals de tir, element aquest que voldria remarcar. Els últims masovers van ser la família Leonart.

La masia de cal Messeguer, aixecada on hi havia hagut un vell mas a principis del segle XX, és de pedra vista en la façana, no té rellotge de sol, té palmeres, corts i estables. Sembla que no fou mai de Ferran Puig. El nom de la casa està unit a l'estany que hi havia al seu davant, la Messeguera que la podem donar per desapareguda cap a mitjans dels anys 20. Jaume Parés, nascut al 1913, recordava l'existència d'aquest estany que rebia aigües de pluvials. Últims estadants Angelina i el seu fill Cisco Parés.

A mig Km de la Messeguera estava **l'estany de la Podrida**, des finals del XVIII fins finals dels 60s que la regressió de la platja engolí. Dos pluvials hi desgüassaven, el grau era estret i la travessava un pont de fusta esglaonat a dues vessants (com una teulada pairal de teules àrabs). La Junta Provincial de Sanitat (Diputació) obligà a tenir el grau obert a mar per evitar aigües estancades i la propagació de epidèmies palúdiques (1922).

No lluny de la Podrida estava la casa de **cal Pi de l'Olla** que tenia un mirador que, a mi en fa tots els efectes, que anteriorment era la casa anomenada **Torre del Marquès d'Alella** perquè una hereva de Ferran Puig va fer núpcies amb la família Fabra. (1r marquès d'Alella va ser Camil Fabra i Fontanilles investit en 1889, polític i industrial proteccionista que finançà observatori Fabra, que morí en 1902. Ferran Fabra i Puig, 2n marquès d'Alella, industrial i polític que arribaria a ser alcalde de Barcelona abans Primo de Rivera 1922-23). Sembla que els senyors marquesos no hi anaren gaire. Aquella blanquinosa casa tenia un mirador i estava envoltada de pineda aclarida. Algun masover li donà el nom de Cal Pi de l'Olla que enderrocaren el gener 1988. A un cantó

rellotge de sol ben decorat. Teulada a 2 vessants i paral·lela a la façana. L'escala de fusta ben ergida arribava al mirador amb base de fusta. En aquell temps, el fill nen d'uns masovers Pepet i Laiona morí ofegat en caure a la bassa d'aigua. Últim masover de cal Pi de l'Olla va ser el "nene", José Rodríguez.

Cap a l'interior trobaríem la pedania de **Cal Fernando** (enderrocada mitjans dècada dels setanta). Aquest era l'únic poblet, aldea o llogaret a la part baixa del Prat. Tenia 3 palmeres, dues a mitjans anys setantes. Una morí i una altra se va la endur un llamp segons la tradició oral o la llegenda popular. La tercera resta en peu en mig d'una indústria del Polígon Industrial Pratenc que és l'Ato Chem o antiga Arrahona. Tenia varies cases que van assolir la trentena de persones en l'època més poblada.

A ponent un corral de béns de l'Aleix Aguilera; seguit de la casa de cal Biel (primera que enderrocaren en 1975) i diversos masovers habitaren en **casa n° 1** d'en Ferran Puig (els últims eren les 2 famílies Fontanals a cada cantó de la casa i pis). Segons també la llegenda o la memòria popular, Ferran Puig era nomenat "don Fernando" perquè mai parlava en català i tenia un cavall blanc que pels camins o les vores dels recs anava muntant fins a la seva casa núm. 1. L'hisenda de Ferran Puig tenia 872 mujades en 1880. Sembla que només 3 finques van resistir l'investida compradora de l'industrial i polític barceloní: Cal Patrici 130 mujades; Cal Messeguer 80 mujades i can Remena (família Llinàs) 110 mujades.

Com darrer annexa de la pedania de cal Fernando, hi havia **cal Mata** que tenia vaques i pati amb pou de corriola. Havia sigut abans de la guerra cal Miquel Rabí. Després s'hi hostatjaren masovers Marcelino i Esteve. La família Mata hi van ser de 1948 a 1977 quan sembla que l'enderrocaren. Cal Mata podria semblar una casa d'horta valenciana pel tipus de façana que tenia, de teulada paral·lela a ella, més apuntada. No lluny, més a llevant, cal Senyoret Vell (ca la viuda) i cal Patrici les primeres en ser enrunades (1974) Arbres i bardisses de canyes encerclaven el pati de la casa que canviava de nom d'acord el masover que si hostatjava.

Cal Senyoret vell, cal Pau del Janet, enderrocada a mitjans dels setanta, va tenir amb la viuda, Candelaria, la última masovera. Era una masia que tenia els interiors força arreglats.

Això no és un recull de masies però les masies es serveixen de referents per fer el recorregut.

Cal Malet va canviar d'inquilins varis cops però sempre va mantenir el nom de cal Malet. Sempre hi van tenir vaques. Era la **casa n° 3** de Ferran Puig. Tenia una pallissa per conservar la palla o l'alfals per les vaques en un primer pis, de manera que estava elevada per evitar humitats.

Davant de cal Malet, prop del mar, hi havia unes terres propietat de Víctor Casanovas que era l'encarregat de gestionar les finques de les hereves de Ferran Puig. En Casanovas va construir cap als anys 20, i als 30 va existir encara, una glorieta que tenia el nom de **Glorieta d'en Víctor** que limitava amb la part seca de la platja. La glorieta era d'uns llistons de fusta entrellaçats que formaven un rafal per ombrejar la taula i els bancs que servien de lloc d'esbarjo després de prendre els banys. Les persones que la recorden diuen que era maca, ben "cuidada" i ben decorada amb lliris de mar, geranis i

altre plantes. Comptava també amb un pou de primera aigua que s'extreia amb una bomba de bombar de ferro fos. Moltes persones, ara octogenàries, recorden la glorieta d'en Víctor com un lloc de berenars després de venir de mar. Em van parlar d'un berenar amb crema catalana. Tot una troballa com altres que he explicat i estic explicant i la glorieta d'en Víctor n'és un exemple il·lustratiu. Amb la guerra es va malmetent i es va perdre.

Cal Bitxot és una masia que ha estat enderrocada darrerament, juntament amb cal Malet. Sobre aquest tema us remeto a la crònica que apareix en forma de carta "A l'escalf de cal Bitxot" en la revista DELTA, número 241, de febrer de 2000. Només mencionar que cal Bitxot té la façana típica de les masies d'horta amb un portal amb un arc escarsser i les diferents estances. La masia sempre havia tingut davant l'entrada principal, davant del pedrís, un banc de fusta per prendre la fresca o el sol a l'hivern. El banc era de fusta melis que el van comprar al bar que hi havia a ponent de la plaça de la Vila i que es deia el bar del Teodoro. En tancar el bar, en van comprar un perquè creien que la fusta era bona i que es conservaria per temps. El bar del Teodoro, després bar Piculín, ara Cafè de la Vila, era un establiment que freqüentaven els carreters i del qual el costumista català Joan Amades en parla. Tota una altra troballa, aquest banc de fusta de l'antic bar del Teodoro a cal Bitxot.

De cal Bitxot sortia un camí estret i rectilini que anava fins cal Nyepa anomenat el **Passeig de cal Nyepa**. Era un camí arbrat, sobretot àlbers, que era transitat per carros i tartanes. Veiem un incansable treballador de pagès que anava cap a casa seva amb la seva tartana. Era un passeig que les obres de la depuradora ha malmès [*més informació sobre aquest passeig a "L'últim arbre blanc del passeig" de la revista DELTA, número 248, d'octubre de 2000*].

Cal Nyepa era la masia n^a 4 de les que havia posseït Ferran Puig. Va ser una de les primeres cases que va tenir un pou d'aigua artesiana. La família Petit són els propietaris. El passeig de Cal Nyepa sortia d'aquesta masia envoltat de camps cap a cal Bitxot [*més informació a "Cal Nyepa, cal Lloquer i ca l'Arana" a la revista LA CIUTAT DEL PRAT, número 42, de novembre de 2001*].

En mig de les terres d'en Ferran Puig, que posseïa la majoria d'aquelles terres de la Bunyola, com un gra aïllat, hi havia la **finca Llinàs**, que tenia 3 masies. La pagesia local coneixia la finca que havia romàs al municipi de l'Hospitalet com **can Remena** perquè un masover li donà aquest mot. Cal Quim del Mesuró, després cal Ros de la Juanita, Cal Serra i Cal Raspall., L'amplada de les cases era de 4 o 5 metres perquè les bigues no donaven per més. Dos cossos, arc escarsser en la porta d'entrada i xemeneia serien elements bàsics d'aquestes vivendes. La finca de la família Llinàs estava en mig, rodejada, de les propietats de Ferran Puig, fet que dificultà el regadiu dels seus conreus.

A cal Quim del Mesuró hi havia masovers que encara recordaven que determinats serveis municipals o eclesiàstics no venien del Prat sinó de l'Hospitalet. Concretament el salt pas que consistia en beneir les cases en aigua i sal durant la setmana santa era realitzat per un capellà de l'Hospitalet. Això ho va dir el pagès de cal Quim del Mesuró, Pere Pugés Pallerola que deia haver estat quintat en aquest municipi. Com el cas de la senyora del cal Monjo, a l'altre cantó del riu, estem parlant a cavall de segle XIX i XX.

Pere Pugués Pallerola era un intrèpid pagès d'aquesta masia que donava fe també que masies de l'altra banda del riu que rebien serveis del Prat com fou el cas de cal Gil.

A l'altra cantó del canal **nº8** (rec Bitxot), trobaríem **Ca l'Arana**. És una casa d'estil senyorial, amb mirador, palmeres, graners, estables i un molí per l'arròs. La construcció recorda una hisenda mexicana de conreus intensius com el cas de l'arròs. Tenia un estany on hi desembocaven canals i recs ja prop de la masia de cal Tet, per on les aigües s'hi entollaven de forma estacional.

L'estany actual de ca l'Arana és fruit d'una extracció d'àrids il·legal que no es va cobrir perquè l'antic estany de l'Arana sembla que el mar va anant engolint-lo i cap els anys 60 el podem donar per desaparegut. La finca de ca l'Arana tenia unes 246 mujades. Després de la desamortització va ser adquirida per la marquesa de Santa Ana. A cavall de segle XIX i XX la va comprar un tal Beitez, d'aquí rep el nom també de cal Beites, que va efectuar les primeres transformacions de la finca. Com a "coto" de caça i esbarjo per les pinedes que tenia, la finca va anar a parar a la família del que seria president del govern en el Bienni Negre durant la República, Alejandro Lerroux. I, cap els anys 20, l'adquirí Vicente Arana.

En acabar el recorregut per la Bunyola, citar la impressió que el pagès de cal Tivis **Santiago Fernández Coll** (nat el 1907) tenia d'aquest lloc.

"Vaig néixer a la Bunyola, prop de la Marina d'on la gent en fugia. El lloc quedava solitari i ple de jonqueres, sarguessos i tamarius. Va ser arrencada als anys 40 per fer-hi arròs. Amagatall excel·lent i que el contraban donava feina a la mà d'obra local. 10 duros per cap si havia mercaderia, quan els jornals del camp eren a 4 pts (en 1934 arribarien a 9). Els pagesos de les masies es feien els despistats per obtenir propines" .

Si del cap el riu al Remolar hi ha 8,12 Km, del riu als carrabiners i el semàfor hi ha la meitat aproximadament. **El semàfor** o la casa dels senyals era per evitar el contraban i per fer senyals als vaixells que anaven cap el port de Barcelona. L'any 1948 el semàfor neoclàssic va passar a ser propietat de Bertrand i Serra. L'edifici estava rodejat de pins i flors, quan feia temporal l'aigua fregava el semàfor.

El cos de **carrabiners** va ser creat el segle XIX per vigilar les platges i el contraban. Aquest cos armat va ser abolit després de la guerra perquè tenia duplictat de funcions amb la guàrdia civil. La vella caserna de carrabiners, ja de guàrdia civils des del 1940, s'amplià en dos cossos laterals en 1948 amb safareig i font al mig del pati rectangular i obert pel cantó de mar.

La granja de la Ricarda (Cal Torrero) va ser construïda cap a els anys 10 on hi havia una antiga masia. Té dos cossos, un perpendicular al mar i l'altre paral·lel a la línia del mar que conservaria trets d'una antiga casa. Va ser una granja modèlica en la producció i venda de llet, fins una cinquantena de mossos van atendre les vaques. Cap a els anys 30, no sé si a causa de les vagues (moltes instigades per grups anarquistes) o bé per problemes de distribució, va perjudicar la granja de vaques. La lleteria se'n anà en orris. Després, les instal·lacions van passar a ser graners i estables dels conreus i eines de pagès. La granja va tenir llum elèctrica abans que cap casa del poble del Prat (1918) perquè la família Bertrand tenia una empresa de distribució d'electricitat, Eusebi Bertrand y Serra (1877-1945) i el fill Manuel Bertrand Serra (1905-1963).

No lluny de la granja estava la masia de **cal Bitxuelo**, desapareguda fa anys. I a l'altre cantó de la granja està encara l'edifici de **la Telegrafia**, estació de telegrafia sense fils.

L'estany de la Ricarda que havia tingut la forma dels dits d'una mà però a principis de segle, els Bertrand que són la família propietària de les terres, el van transformar. Van allargar una part d'ell fins acostar-lo a casa de Cal Vallejo (construïda l'any 1921). A la part baixa del llac van construir-hi una torre que té un esvelt mirador. Sembla que els dits centrals van ser dessecats i van poblar el terreny amb pins. Pinedes que voltan el llac és una conseqüència de la transformació feta. L'estany de la Ricarda, amb una torre-mirador, de color blanc, caracteritza la desembocadura de la Ricarda que té diferents embarcadors, destacant els que hi ha davant d'aquesta casa i el de l'extrem nord, cal Vallejo .Festes, gresques, saraus, caceres, celebracions eren actes que solien fer-se en aquestes cases amb miradors prop del mar i que pertanyien a famílies benestants. La Ricarda està a mig camí entre el cap del riu i el llac del Remolar, a 4 Km aproximadament d'ambdós.

La Magarola és un altre estany, a pocs metres de la Ricarda. Sembla que era una antiga part de la Ricarda original. L'actual Magarola no té res a veure amb l'antiga que tenia una llegenda: el fons de l'estany no té fi, és com un pou- niu d'anguiles- la fundaria del qual no s'acaba mai.

El districte de la **Bufera** prové de l'antic nom de l'estany de l'Illa. **L'estany de l'Illa** era allargassat, amb un illot al mig d'on probablement li ve el nom. Estava on és ara el càmping Cala Go-gó. Fou terraplenat en 1972-73. Un braç del Llobregat dit Riera Vella va formar-lo cap a el segle XVI que es digué l'Albufera (com a l'Illa no apareix documentat fins el XVIII). L'Illa tenia una forma rectilínia amb longitud de 900 m. Tenia diferents embarcadors entre els canyissars perimetrals com mostra una fotografia de l'any 1934.

La Colònia Casanovas va ser una altra granja i casa de camp, propietat del pratenc Jaume Casanoves que essent fill de cal Gravat, emigrà a Cuba on s'enriquí amb el treball del comerç. Vivia més a Barcelona que a la colònia que, com tota casa propietat de persones benestants, tenia el seu mirador per veure les pinedes i la costa. Aquesta zona de la Bufera sembla que les terres eren de menys qualitat de producció que les de la Bunyola. La Colònia Casanovas, formada per tres cossos amb eix de simetria, va ser la primera casa del Prat que va tenir telèfon. S'hi descobrí l'aigua artesiana. Va desaparèixer a causa de l'ampliació de l'aeroport.

En 1916 **l'aviació** arribaria al Prat que venia de l'aeròdrom de can Tunis que tenia homes i dones pilots (1910) El van deixar per la proximitat de Montjuïc per instal·lar-lo en terres més obertes i poc bones agrícolament parlant. Els aviadors van venir a la Volateria tocant el Remolar.

La superfície aeronàutica ha anat creixent sense parar. Un projecte de la Generalitat Republicana pretenia ja ampliar l'aeroport. La Volateria és sinònim d'aus com faisans, guatlles, perdius, etc. Zona tradicional de caça que caçadors vinguts de fora s'hi divertien i que generalment pertanyien a famílies benestants.

Hi havia un camp militar del Ministerio de Marina perquè originàriament l'aviació depenia d'aquell Ministerio. La companyia francesa d'avions va construir el seu propi aeroport, prop de ca l'Escarrà. El conseller d'Economia i Agricultura (primer gabinet Companys entre gener i octubre de 1934) signà una ordre per la qual l'Aeròdrom Canudes, iniciat en 1923, s'anomenaria Aeròdrom de Barcelona i assegurà que, en data no llunyana, seria la base per l'Aeroport internacional de Barcelona.

Després de l'Illa ens endinsaríem en la pineda esclarissada de **can Camins** i la torre del noi Manuel (can Camins datada de 1782, amb una torre mirador amb decoració d'obra vista i adossats de petxines). Als anys 30 en l'indret de les pinedes, especialment la de can Camins propera a l'aeroport, era freqüentat en Setmana Santa, anar per cercar-hi **farigoles**, encara que no de gran qualitat va arribar a haver-ne forces. La mainada esperava veure-hi els zèppelins. Tanmateix, per novembre era costum anar a recollir pinyes per obtenir pinyons a les nombroses pinedes litorals. Se'n deia la **pinjolada**.

La Torre dels caçadors, entre la pineda aclarida, no era una masia sinó una casa d'esbarjo prop del mar on la vegetació és més baixa per la salabror del mar. Cap el 1916 els germans Ricard i Alfred Conde eren propietaris de la finca propera a l'estany del Remolar que van gaudir del primer cotxe Ford que va haver-hi al municipi.

Els terrenys de l'Illa i del Remolar van ser antigament de **dret comunal** que volia dir que tots els veïns del municipi se'n podien beneficiar. La desamortització va privatitzar el dret comunal, fet que comportà plets.

L'alcalde Josep Gibert (ERC) va ser el primer alcalde escollit democràticament per tots els pratencs i les pratenques, majors d'edat amb dret de vot, a través de sufragi universal, lliure, directe i secret, i ratificat per tots els regidors del consistori de 1934. Josep Gibert és un alcalde molt desconegut, ofuscat, injustament, va ser l'últim alcalde que va intentar recuperar els drets comunals i d'accés lliure dels habitants del Prat al Remolar. Donat que aquest estany és fronterer amb Viladecans i Sant Boi, alcalde Gibert es va posar en contacte amb els alcaldes de Sant Boi (Lliga) i Viladecans (ERC) per intentar recuperar conjuntament els drets i l'accés. Però l'aixecament militar del 19 de juliol de 1936, la força per damunt de l'ordre, provocà que el projecte republicà no culminés.

Can Conde era rera el camí de la Volateria, una casa senyorial que no gaire lluny tenia embarcador al Remolar. Hi havia una barcaça travessava amb pals d'amarrament a proa i popa per seguir la corda que guiava la ruta (no és sirgar). La barca unia el camí de la Volateria amb el camí Serraller de Viladecans que anava cap a Gavà i Begues. Can Conde va ser transformat en un hotel on hi finalitzava una línia d'autobús (cap a 1926). Era una casa-torre d'estil colonial amb terrassa per entrar-hi. No lluny estava la **Torre del Mar** dels militars.

Citar també la casa de **ca la Manca** que l'última masovera anomenada Palmira que els militars que havien cedit aquell terreny al golf en 1956, van ubicar-la durant els anys 70s en diferents edificis de la zona militar, Colònia Aviació.

L'estany del Remolar, a 4 Km de la Ricarda i 8,12 Km del cap del riu, resultà d'un antic braç de riu (Riu Mort) que sortiria del pont del carrilet de Sant Boi cap el segle XI. L'estany de 870 m. de longitud rectilínia pertany en la vessant est al Prat i a Viladecans

la part oest mentre que el municipi de Sant Boi arriba en forma de punta, gaia o tascó a l'extrem superior de l'estany que és el més gran i amb més maresme del delta del Llobregat: El Pas de les Vaques i Les Filipines. Des del braç de la Vidala i Vidaleta que desemboca a mig Remolar fins a mar hi ha 1.955 m. que són a Viladecans, braços creats per l'esquí nàutic. A l'altre cantó del Remolar haguéssim observat els baixos de Viladecans. Hi havia maresmes baixes i en caminar podríem haver vist casetes de carrabiners i masies, cal Francés, cal Seguí o cal Sorrilla.

No voldria oblidar les persones que ens han precedit en aquest recorregut que són, com he dit al principi, dos excursionistes de Barcelona. **Tornant als excursionistes de 1882**, aquells homes van relatar això :

“Abans Magarola, es troba cal Tet. Prop del Remolar, la casa refugi dels caçadors. I a ponent del Remolar, que té forma d'ocell en actitud d'aixecar lo vol, es troba can Llach, a quatre passes de l'estany de la Murtra. Eixes són les vivendes que a son pas per aquelles desertes platges troba lo visitador dels estanys , essent lo caràcter dels seus duenyos molt agradable i servicial”.

Per la meva part, i per acabar aquesta travessia, afegir que aquestes pinzellades del litoral perdut no són una visió romàntica del passat sinó un acte de respecte i una proposta per recuperar particularitats dels baixos del terme.

Aquella franja dinàmica va sostenir, en fràgil equilibri, valors naturals, agrícoles i humans. Era part del que ens van deixar, amb molt d'esforç, les persones que ens han precedit. El paratge de costa encisava i captivava a tothom, sobretot, a les persones que hi hem viscut o a les persones que l'hem conegut. Almenys en part, siguin o no siguin pratenques. Per molts, tot i conèixer bé aquella terra costera, sempre hi havia un racó nou per descobrir. Mentre hi hagi persones que ens interessem pel litoral perdut, aquella plana, humida i verda, plena de singularitats geogràfiques i humanes, no s'esborrarà del tot. Sempre hi haurà lloc per parlar-ne i per descobrir-la. Tant de bo, també, per recuperar-la.